

SPECIJALNA BOLNICA
ZA BOLESTI ZAVISNOSTI

BOLESTI ZAVISNOSTI – GDE SMO DANAS?

Prim. dr sc. med. Diana Rakić
Specijalna bolnica za bolesti zavisnosti
Beograd, 2022.

Tema ove prezentacije će obuhvatiti

- Trenutni presek učestalosti upotrebe PAS u Evropi
- Akteulan rasportranjenost konzumiranja PAS u Srebiji
- Zavisnost kao hronična recidivanta bolest
- Prevencija
- Terapijski tretmani i lečenje
- Supstitucione strategije lečenja
- Rehabilitacioni okviri i resocijalizacija
- O nama
- Zaključak

Kakvi su trendovi konzumiranja PAS u Evropi?

- Svi pokazatelji upućuju na to da je početkom 2020. evropsko tržište droga bilo obeleženo širokom dostupnošću raznolikog spektra droga sve veće potentnosti ili čistoće.
- Procenjuje se (minimalna procena) da je otprilike 83 miliona ili 28,9 % odraslih osoba (u dobi od 15 do 64 godine) u Evropskoj uniji barem jedanput tokom života probalo nezakonite droge
- Iskustvo upotrebe droga češće navode muškarci (50,6 miliona) nego žene (32,8 miliona).
- Od svih droga **najčešće se konzumira kanabis**, a stopa prevalencije upotrebe te droge pet je puta veća od stope prevalencije upotrebe drugih supstanci (47,6 mil. muškaraca i 30,9 mil. žena).
- Kanabis - problemi s kojima se suočavamo postaju sve složeniji, upozorenja za javno zdravlje o dostupnosti na tržištu proizvoda od prirodnog kanabisa s primesama visokopotentnih sintetičkih kanabinoida
- Upotreba kanabisa tokom života znatno se razlikuju među pojedinim zemljama, a kreću se od približno 4 % odraslih osoba na Malti do 45 % odraslih osoba u Francuskoj.

- **Kokain** je i dalje druga najčešće konzumirana ilegalna droga u Evropi
- **Amfetamin** je druga najčešće konzumirana stimulatívna droga u Evropi nakon kokaina, a proizvodi se u blizini tržišta konzumenata u Europskoj uniji, uglavnom u Holandiji, Belgiji i Poljskoj
- Sve veća zabrinutosti u pogledu zloupotrebe **benzodiazepina** koji su preusmereni iz terapijske upotrebe ili koji su se pojavili kao novi benzodiazepini na tržištu novih psihoaktivnih supstanci
- Povećana upotreba benzodiazepina primećena je među visokorizičnim konzumentima droga, zatvorenícima i nekim grupama konzumenata rekreativnih droga, što je možda uzrokovano visokom razinom dostupnosti i niskom cenom tih lekova te problemima s mentalnim zdravljem povezanim s pandemijom
- Glavna droga u približno 26% svih zahteva za tretman zavisnosti u EU je **heroin**.
- 2019. bilo milion visokorizičnih konzumenata opioida
- Opioidi su bili prisutni u 76 % slučajeva predoziranja sa smrtnim ishodom prijavljenih u Europskoj uniji za 2019.

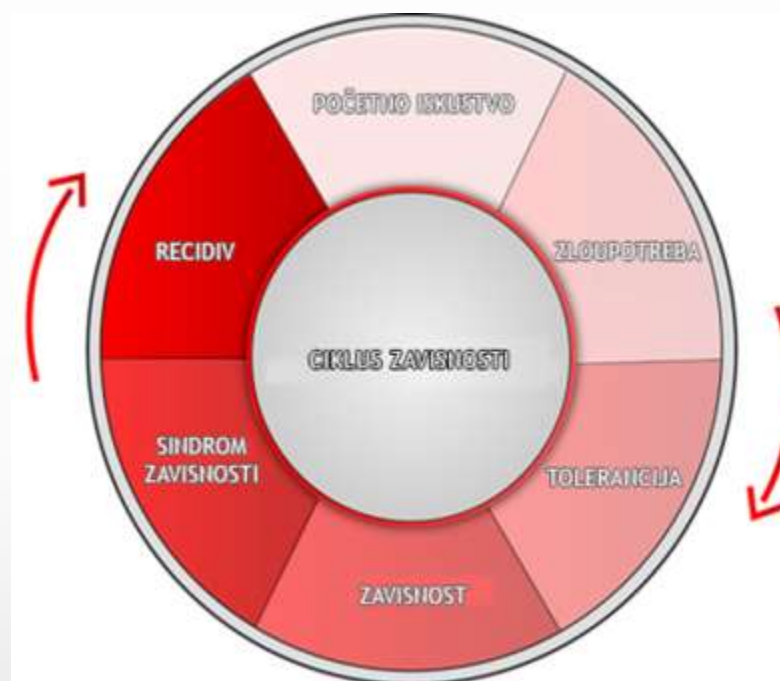
Trendovi konzumiranja PAS u RS Srbiji

- Stagnacija opijatskih zavisnika, ali i dalje glavna droga preko 50% svih zahteva za tretman zavisnosti je **heroin**
- Povećan broj zavisnika od stimulativnih supstanci (kokain, amfetamini)
- Povećan broj zavisnika od alkohola uz zloupotrebu kokaina
- Više poseta u savetovalištu zbog zloupotrebe kanabionida
- Značajan porast bihevioralnih zavisnika (patološko kockanje, klađenje)
- Povećana zloupotreba lekova koji se prepisuju na recept (benzodiazepini, pregabalin)
- Povećan broj hitnih intervencija radi akutne intoksikacije alkoholom
- Uočava se povećano konzumiranje alkohola i češća zloupotreba amfetamina kod pacijenata koji su na programima supstitucije
- Trgovina drogom se sa ulica premestila na dark web

Zavisnost – bolest!

- Sindrom zavisnosti podrazumeva **skup fiziloških, bihejvioralnih i kognitivnih fenomena**, kod kojih upotreba neke supstance ili grupe supstanci za osobu dobija veći značaj nego drugi obrasci ponašnja koji su prethodno imali veću vrednost
- Centralna opisna karakteristika zavisnosti je **žudnja** za supstancom. Znači, zavisnost se razvija kroz seriju neurobioloških adaptacija koje uslovljavaju da inicijalna impulsivna akcija postane **kompulzivna, hronična i recidivirajuća**.
- Karakteriše je nesposobnost doslednog suzdržavanja, poremećajima u kontroli ponašanja, žudnji, smanjenog prepoznavanja značaja problema te disfunkcionalnim emotivnim odgovorom. Bez lečenja ili angažmana oko oporavka, **zavisnost je progresivna, dovodi do mnogostrukih oštećenja kako mentalnog tako i somatskog zdravlja i prerane smrti**

Ciklus zavisnosti

- **Multifaktorijalni uzroci – multidisciplinarnan pristup** rešavanju problema
- Danas u svetu oko 35 miliona ljudi ima neki od poremećaja izazvan uzimanjem supstanci, ali tek svaka sedma osoba potraži neki vid stručne pomoći (World Drug Report, 2019)

Gde smo danas?

- Prevencije
- Lečenja
- Rehabilitacije

Odgovor države i društva

- Nacionalna strategija za borbu protiv droga 2014-2021, 2022-2026 u izradi.
- Osnovana **Komisija za psihoaktivne kontrolisane supstance RS** - donosi stručna mišljenja u oblasti droga.
- **Kancelarija za borbu protiv droga**
- **Centar za monitoring droga i zavisnosti od droga** 2015.g. je uspostavljen kao deo Ministarstva zdravlja i glavna je tačka kontakta za EMCDDA (Nacionalna kontakt tačka) - prikuplja i analizira podatke o pet ključnih epidemioloških indikatora, kao i o novim psihoaktivnim supstancama (NPS) preko **Sistema ranog upozoravanja o NPS**.
- **Republička stručna komisija za prevenciju i kontrolu bolesti zavisnosti Ministarstva zdravlja**
- **Regionalni centri za bolesti zavisnosti** (Bg, NS, Kg, Niš) od 2013.g.
- **Mreža zdravstvenih institucija** sa programima za lečenje zavisnika na sva tri nivoa zdravstvene zaštite
- **Privatne ordinacije i bolnice**
- **Terapijske komune i druga udruženja civilnog sektora za resocijalizaciju**

Prevenција

- Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje Srbije sa mrežom 24 instituta/zavoda za javno zdravlje, ustanove za lečenje zavisnosti od droga,
- Komisija za prevenciju narkomanije po školama Vlade RS
- Ministarstvo unutrašnjih poslova – Odsek za prevenciju „Škola bez droge“,
- Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo omladine i sporta, lokalna samouprava i nevladine organizacije, uključujući i Crveni krst Srbije - zaposleni u domovima zdravlja, obrazovnom sektoru i predstavnici lokalne zajednice timski sprovode aktivnosti na promociji zdravlja u zajednici, predškolskim ustanovama i školama.

Informacije o drogama i podizanje svesti o različitim temama povezanim sa upotrebom droga

Leč enje

- diverzitet
- kvalitet
- dostupnost lečenja

Standardna klinička praksa

- SVE DROGE IZUZEV OPIJATA:
detox. na "0" upotrebu+rehab. (KBT)
- Opijati: detox na "0" upotrebu-rehab. (KBT)
održavanja (pun agonista od 60-tih)
(parcijalni agonista od 2002.)
- **Kriterijumi za održavanje**
 1. Visok rizik relapsa
 2. Trudnoća
 3. Neuspešne brojne rehabilitacije

Savremeni terapijski principi

- stabilizatori raspoloženja
- antidepresivi
- antipsihotici

+

- naltrekson, nalmefen, disulfiram, akamprosatski pripravki za alkoholizam,
- naltrexon, buprenorfin, metadon za opioidnu zavisnost,
- nikotin, vareniklin i bupropion za zavisnost o duhanu

PARALENO LEČENJE DUALIH POREMEĆAJA

Volkow et al., 2016

Terapijske preporuke

1. PRAVOVREMENA DIJAGNOSTIKA
2. FARMAKOTERAPIJA + PSIHOTERAPIJA

Integrativni, multimodalni programi lečenja su najefikasniji što dodatno potvrđuje složenu etiologiju dualnih poremećaja.

Multifaktorijalni uzroci – multidisciplinarnan pristup rešavanju problema.

Ciljevi tretmana

Neposredni ciljevi:

- smanjiti rizičan način uzimanja droga
- minimiziranje socijalnih i medicinskih posledica uzimanja PAS
- psihofizička stabilizacija
- socijalno i profesionalno funkcionisanje

Krajnji ciljevi:

- Trajna apstinencija i promena životnog stila, individualne promene ličnosti
- **Socijalna reintegracija**

Opijatske zavisnosti

- Hronični poremećaj recidivantnog karaktera – lečenje dugotrajan proces
- **Zavisnici od opijata – heterogena grupa – pristup individualan** (proceniti stepen zavisnosti, psihološke i socijalne faktore)
- Čitav spektar dostupnih terapijskih protokola i mogućnosti lečenja
- Danas je prihvaćen stav da svi oblici lečenja opijatske zavisnosti imaju svoje mesto u određenom procentu

Efikasna u redukciji

- Korišćenja opijata i korišćenju drugih PAS
- Kriminalnih oblika ponašanja
- Mortaliteta među zavisnicima (3 x niži nego među zavisnicima koji nisu na tretmanu)
- Rizičnog ponašanja vezanog za i.v. uzimanje opijata
- Rizičnog ponašanja vezanog za transmisivne bolesti
- Dužina ostanka u tretmanu (procenat zadržavanja je oko 78%)

Uključivanje zavisnika u program supstitucije

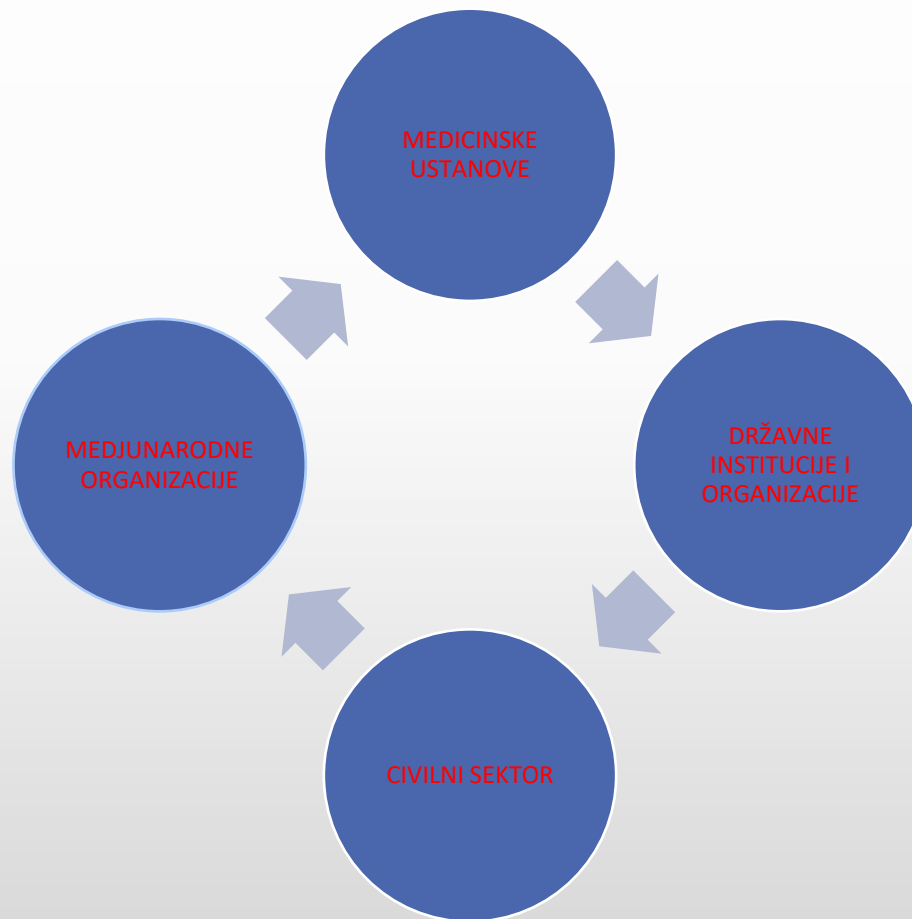
- Timski – u skladu sa terapijskim ugovorom sprovodi preporučeni terapijski postupak:
- Redovno javljanje lekaru koji neposredno vodi ST
- Redovno javljanje na kontrolne preglede kod psihijatra koji su indikovali tretman
- Kontrolu apstinencije (urin) na licu mesta
- Neki od vidova psihoterapije ako se proceni da je potrebno
- Mere prevencije i ranog otkrivanja infekcije HIV-om, vir. hepatitisa, TBC i dr. (savetovanje i testiranje)
- Socijalne intervencije
- Terapiju komorbiditeta
- **STRUČNA SUPERVIZIJA!!!**

Rehabilitacija i resocijalizacija

- Organizacije civilnog društva (pre 27 aktera u borbi protiv bolesti zavisnosti)
- Humanitarna organizacija „RETO – ima nade“ - Beograd
- Udruženje za podršku u lečenju zavisnosti „REMAR SRBIJA“ - Beograd
- Udruženje za podršku u prevenciji i rehabilitaciji zavisnika od opojnih sredstava „IZLAZAK“ - Beograd
- „Zemlja živih“ – Beograd i Novi Sad
- Anonimni narkomani Srbija - Beograd
- Udruženje za podršku u lečenju zavisnosti „IZVOR“ - Beograd
- Mreža za politike prema drogama u jugoistočnoj Evropi - Beograd
- „Re Generacija“ - Beograd
- Udruženje građana „CENTAR DUGA“ – Novi Sad
- Udruženje za pomoć zavisnicima „RASKRŠĆE“ – Novi Sad
- Udruženje za pomoć zavisnicima i bivšim zavisnicima „RESTART“ – Novi Sad
- Udruženje „PREVENT“ – Novi Sad,.....

Možemo li više, bolje,...???!!! Kako?

Realizacija – kako?

Specijalna bolnica za bolesti zavisnosti

Istorijat SBBZ

- 1987. godine osnovana institucija
- Od samog početka tj. osnivanja primenjuje se metadon u svrhe detoksikacije i održavanja
- Primena metadona u SBBZ pretrpela mnogo promena, često na udaru političkih previranja i tranzicija u društvo
- Sredinom 90-th godina program teško opstaje
- Početkom 2000-tih postepno "oživaljava"
- Značajno osnažen projektom GF
- Danas supstitucionni programi funkcionišu u skladu sa Smernicama SZO i zemljama EU

- **Program održavanja buprenorfinom**
- **Program održavanja metadonom**
- imaju svoje specifičnosti određene terapijskim pravilima i ugovorom
- sprovode u skladu sa Nacionalnim smernicama supstitucione terapije zavisnika od opijata.

A sada:

- Oko **1600** klijenata na programima supstitucije
- 15-20 klijenata se mesečno uključi u neki od programa supstitucije
- ~ **920 na PBO**
- ~ **680 na PMO**
- ~200 klijenata na PMO u našoj ustanovi
- ~60 klijenata na PBO u našoj ustanovi
- Domovi zdravlja-recepti
- Supervizije

Dileme i izazovi?!

- Da li klijenti dovoljno dobijaju drugih terapijskih intervencija?
- Kako obezbediti bolji nadzor nad terapijom?
- Kako sprečiti zloupotrebu (i.v. aplikacija, preprodaja, falsifikovanje izveštaja...)
- Kako adekvatnije povezati DZ (izabranog lekara), apoteke, ustanove sekundarne i tercijalne zdravstvene zaštite
- Umreženi informacioni sistemi?
- Centri za socijalni rad – kako obezbediti bolju saradnju?
- Kako smanjiti ilegalno tržište?
- Kako obezbediti bolju kontrolu privatnog sektora koji propisuje th substitucije?
- Rehabilitacija?
- Kako smanjiti STIGMU i AUTOSTIGMU?

Organizazione celine SBBZ

Odsek za dijagnostiku i lečenje zavisnika (dispanzer -prijem, individualni rad, programi supstitucije)

Dnevne bolnice: Dnevna detoksikaciona bolnica,
Dnevna bolnice za sprovođenje mera bezbednosti
Dnevna bolnica za zavisnike od droga,
Dnevna bolnica za mlade,
Dnevna bolnica za nehemijske tzv. bihejvioralne zavisnosti

Odelenja: Odelenje za lečenje zavisnike od PAS (IN i PIN sa hitnom službom)
Odelenje za lečenje zavisnika od alkohola i politoksikomanija
Odelenje za lečenje zavisnosti kod žena

Odsek za prevenciju i naučno-istraživački rad sa tele-apel službom i savetovalištem

Konsultativno terapijska služba sa savetovalištem za HIV I HCV

Odsek za laboratorijska istraživanja i apoteka

Budući izazovi

- Širenje upotrebe psihoaktivnih supstanci, kanabis i NPS – potreba za specifičnim programima
- Maloletnici i zavisnosti – programi lečenja
- Nehemijske zavisnosti – dostupnost programa
- Digitalne zavisnosti
- Primena lekova za neodobrene indikacije
- Povezivanje naučnih i kliničkih institucija, OCD,...

Umesto zaključka

- Stalno raditi na unapređenju kvaliteta zdravstvene zaštite ove vrlo specifične i osetljive grupe klijenata
- Vrlo je važno osigurati što lakšu dostupnost različitih vrsta programa, a terapijske pristupe, kao i oblike intervencija i pomoći, potrebno je individualno prilagođavati s ciljem da što manji broj zavisnika bude van domašaja stručne pomoći.

To End the Drug Crisis, Bring addiction Out of the Shadows, N. Volkov, 2021

SPECIJALNA BOLNICA
ZA BOLESTI ZAVISNOSTI

HVALA NA PAŽNJI!